

מדינה יהודית בדרך

גליון מס' 54 ♦ "מי בא" 226 ♦ ג' מרחשון התשפ"ז

בראשית נברא הזמן

♦ "בראשית" גם הוא מאמר

"בעשרה מאמרות נברא העולם" (אבות פרק ה' משנה א'). ושאלו בגמרא: הרי במעשה בראשית מופיע "ויאמר אלהים" תשע פעמים בלבד [מלבד "ויאמר להם אלקים" פרו ורבו, שמתפרש כמצוה ולא כמאמר בורא]?! והשיבו: **בראשית נמי (=גם כן) מאמר הוא!**

לדעת בעלי הפשט ניתן לצרף אל התשע את המאמר המופיע בסיפור הבריאה השני "ויאמר אלקים לא טוב היות האדם לבדו", היינו בריאת האשה מצלע האדם, ואולם חכמינו ז"ל מבקשים למצוא את כל המאמרות בסיפור הבריאה הראשון (בו כלולה גם האשה – "זכר ונקבה בראם"). ותיתכן גם אפשרות נוספת (המסתייעת קצת מלשון הברכה האחרונה בברכות הנישואין "אשר ברא... חתן וכלה"), לפיה מצות פרו ורבו הינה גם בריאה, היינו נתינת כח באדם הנברא להיות שותף לבוראו בבריאת תולדות, בנים ובנות בצלם אלקים כיוצא ב (על ידי דו-פרצופים שווים בקומתם ובערכם, ובניגוד ל"הוה אמינא" שיזדווג האדם עם בעל חיים ויליד אדמים-זכרים בעלי נשמה, שצד הגוף שלהם, הנוקבא, בבחינת "זנב", אינו שונה משאר בעלי החיים, ואכמ"ל יותר).

מכל מקום אנו מבקשים ללכת בעקבות רבותינו, לדבריהם ישנם תשע מאמרות "פתוחים" או גלויים, ובראשם מאמר אחד "סתום" ונסתר. וכך מצינו במסכת שבת פרק הבונה, שהתפעלו חכמים ממדרשי האותיות שדרשו הדרדקים, תינוקות של בית רבן, וביניהם "מי פתוחה מי סתומה – מאמר פתוח ומאמר סתום". ופירש רבינו המהרש"א: מאמר סתום הוא **בראשית** שתוכנו נעלם ונסתר.

♦ בריאת הזמן

וקרוב לומר בזה (וכנראה כבר מופיע כן בדברי המפרשים), שמדובר ב**בריאת הזמן**, שהרי ראשית (כמו אחרית) היא מושג של זמן, הווי אומר: הזמן גם אם אינו נראה, אינו סתמי וממילא ומאז ומתמיד היה, אלא גם הוא מימד נברא, כשלשת מימדי

המקום (אורך, רוחב (היוצר שטח) ונפח), ונערך ומתייחס אליהם וגם מושפע מהם, וכפי שנודעת היום היטב במדע המודרני "תורת היחסות" שעשתה מהפך גמור בתפיסת העולם היוונית לפיה העולם "קדמון", בלתי נברא ברצון ולתכלית, אלא תוצאה סתמית של הזמן הסתמי [אשר בעצם מתבקש מכך שקדם אף לאלהות עצמה, שהופיעה או הומצאה מתישהו בפיות בני האדם, כדעת המינים (גם בימינו), שממנה משתלשלת עבודה זרה המעצבת את האיל בתבניות צלם האדם!].

משום כך, כפי שסיפרו חכמים, הוצרכו שבעים הזקנים בתרגום שתרגמו לתלמי המלך היווני, לשנות ולכתוב "אלקים ברא בראשית", לאמר: האיל הוא הקדום והוא ברא את הזמן ולא להיפך ח"ו, וממילא כל ההווייה היא **בריאה** יש מאין, רצונית ותכליתית. בימינו מקובלת גם במדע הכללי תאוריית "המפץ הגדול" לפיה הכל החל מנקודה חסרת ממדים שממנה הולך ומתפשט היקום – מה שהכייקרו לבריאת יש מאין, אלא שהגויים נוטים "להרחיק עדותם" ולדבר על מליארדי שנים הנדרשות לדעתם לשם מצבי-התפשטות-החלל הנוכחי, וכך משכיחים מעצמם את עצם המושג "בריאה" ש"הולך לאיבוד" בנבכי המליארדים והעיסוק בו "אינו מדעי" ולא רלוונטי. אמנם לדידן זהו העיקר המשמעותי, ומשך הזמן אינו רלוונטי, כי בהיות הזמן נברא, הוא יחסי וגמיש ויכול גם להשתנות, להקטח או להתכווץ, כענין "שמש בגבעון דום" או "מעלות אחז" וחזקיהו; המליארדים יכולים להיות גם מליונים או אלפים או פחות מכך, וכל שכן בתודעת האדם: כשם ששבע שנים שעבד יעקב ברחל היו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה, כך יכול אתה "לצמצם" את כל האבולוציה (המתאימה אמנם גם לתיאור התורה, מן הפשוט אל המורכב והאדם בסוף, אך אינה "כוחנית" ושרירותית, אלא שלבי-עידני בריאה רצוניים ותכליתיים) לששה ימים, כלומר אל יהו "שווים" בעיניך ובתודעתך יותר מכך, אם ברצונך לפנות מקום לחובתך בעולמך, בהוה, עם הפנים לעתיד (בדיוק כשם ששנות מתושלח הרבות מצטמצמות בתורה לשנים-שלשה פסוקים), וכך תפנים היטב את המושג "בריאה" (ותפגוש

פנימה, האדמיות שבתוכנו שקדמה (בנגלה) ליהודיות ומהווה לה רקע נאות (וגם בלוח העברי קיימת כמובן גם שנת תשרי)].

מכל מקום שמענו שישנן שתי ראשיות (- **בי-ראשית**) לזמן, זמן כללי **בא' בתשרי** וזמן יהודי-ייחודי בא' בניסן. והנה רמז יפהפה (גם הוא ממורי הנ"ל): **תאריך עברי עולה בדיוק בראשית, כמו א' בתשרי!**

ונראה פשוט כי **עצם המודעות הישראלית לזמן כנברא** וכיחסי וגמיש, "מזמינה" הנהגה של חסדי-ניסן וניסיון, ואילו השכחה (שנוטים לה הגויים כנ"ל) של מושג הבריאה, ובפרט בריאת הזמן, מזמינה הנהגה של דין וחרדה מפני אסון שעלול לבוא פתאום, ובתשרי אנו, כבכור בעמים, מדגישים את הצד הזה בעבור כל אומות העולם (וגם מדגישים את ענין הבריאה ומלכות ה' ואימתו), אך בעבורנו החרדה מלווה בחדנה - חדות ה' שהיא מעוזנו מכח בריאת ניסן.

וכך מאופיין מלך ישראל אשר מבית דוד-השביעי, בכך שהוא חונן ומרחם לכל, "קצר בזעם ומאריך אף", יוצא ובא בתוך העם ולא רם לבבו מאחיו בני עמו, שפל בעיניו בתכלית, "כל ימיו בתשובה" ולא מחזיק טיבותא לנפשיה, כי יודע הוא ש"ממך הכל ומידך נִתְּנו לך" ולית לי מגרמי כלום, וכמדת השבת, "יום ה' השווה ומשוה קטן וגדול, בעוד שכשרון המעשה מיוחס ליום הששי, יום ההכנה המיוחד ליוסף הצדיק (שכתוב בו טבוח טבח והכן - וי-הכן), ליהושע הראש לבית יוסף, ולשאול שמבנימין אחי-יוסף הגבוה משכמו ומעלה, המכין את מלכות בית דוד.

מי יתן ותשכיל המדינה הנוכחית להבין את תפקידה כהכנה וכרקע למלכות אמת, לא תרדוף את דוד וההולכים בדרך, אלא תפנה להם מקום, תברך (כשאול את דוד בסוף ימיו) ותקדם אותם, לטוב לה ולטוב להם. וכך יתחברו עץ יוסף ועץ יהודה ויהיו לאחדים. אמן כן יהי רצון.

[ויעוד מלה לסיום: מדוע באמת לא נברא העולם בראשית הזמן (כפי שאכן שואלים המקובלים)? - משום שיש לתת קודם-כל זמן לדרך צדיקים בסור מרע ולשמירת הברית ככל הניתן בימי הרווקות, ורק אז "כשאי אפשר יותר" מתהפך הכיוון ובאה העת לדרך בעלי תשובה, לנשואין, בהם העיקר שמירת הברית בקום ועשה - באהבה נאמנה ובברית אחים השווה לכל נפש, ובמימוש "תאות צדיקים" (ועמך כולם צדיקים) להשפיע בקדושה. ואף הקב"ה "צדיקו של עולם" הריהו בשמי-מרומיו כביכול רווק מושלם ונקי בתכלית, עד שבאה העת למימוש תאותו שנתאוה לרדת ולהיות לו דירה בתחתונים, בתשובה של שבת, יום הזיווג כנודע, שהוא תכלית הכוונה].

הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים.

בו גם בחיך הפרטיים על כל צעד ושעל). [לכללות הענין בהרחבה ובעומק ראו עוד בספר המופלא **נעשה אדם** מאת מו"ר הרב גינזבורג שליט"א].

♦ זמן לארך אפיים

ואולם ישנה משמעות נוספת לבריאת הזמן: לפני שברא ה' את עולמו במאמר, הוא "שתק אותו", כלומר הקדים וצמצם עצמו כביכול, לא רק בכדי לתת מקום לבריאת העולמות ולבחירה החפשית, שלא יהיו שטופים ובטלים באור אינסוף, כפי שמתאר האריז"ל, אלא גם בכדי לאפשר להם משך קיום, היינו שגם אם יכעיסו ויקלקלו, לא יגיב מיד במדת הדין ויחריב עולמו, אלא יתאפק ויבליג ו"יתן זמן" לתיקון - ינהג ברחמים וב**ארך אפים** (- כבכול חרון-חום האף מתקרר כאשר האף ארוך, לכן מקובל שליהודים, רחמנים בני רחמנים, יש אף ארוך...), וזוהי הבריאה המקדימה המאפשרת ומתנה את שאר המאמרות!

[ועל דרך זה, נותן הקב"ה זמן בטרם תבוא פורענות המבול - "והיו ימיו מאה ועשרים שנה", ובהמשך בפרשת נח מבטיח הוא לתת זמן בלתי מוגבל, עד שלא יבוא עוד מבול לשחת הארץ].

הענין הזה מופיע בפירוש בפי רבותינו גם לענין יחסי אנוש, וכך אמרו: "אין העולם מתקיים אלא על מי שבולם עצמו בשעת מריבה, שנאמר **תלה ארץ על בלימה**", "פיצוץ" קטן עלול לגרור פיצוץ גדול עד ל"מלחמת עולם", והיודע להבליג הוא המקיים את העולם [הדברים אמורים בפרט במריבות שבתוך הבית, שיש להרגיע ולבלום את התגובה האינסטינקטיבית הנוטה להאשים מיד את הזולת האולטימטיבי, את "האשה אשר נתת עמדי" (ואת בוראה)...].

והנה רמז מובהק (מפי מורי הנ"ל): **תלה ארץ על בלימה עולה בדיוק בראשית!**

ידועה פתיחת רש"י ז"ל בפירושו לתורה: לא היה צריך להתחיל את התורה מבראשית אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל. וכבר תמה הרמב"ן: ומעשי אבות מה יהא עליהן?! לענייננו ניתן לומר בדרך אפשר, שאין הכוונה להניח שלא באה התורה אלא למצוותיה ולא לסיפור מעשי אבות האומה, אלא הכוונה למצוות החדש הזה לכם בפרט, שעניינה קידוש חדשים ועיבור שנים, המהווים את הלוח העברי הפותח בניסן, ושאלת השאלה, מאחר שבראשית פותח בבריאת הזמן (כנ"ל), מדוע שנתחיל בא' בתשרי (אותיות בראשית!) שהוא ראש לתאריך הכללי הנוגע גם לגויים הנידונים בראשית שנת תשרי, האם לא נכון יותר להתחיל בזמן היהודי - בשנת ניסן המיוחדת לישראל (שבשרשם קדמו כידוע גם לעולם כולו)?! [והתשובה: שלא יאמרו אומות העולם וכי, היינו הגוי אשר בקרבנו]